

Agencija za elektroničke medije
Agency for Electronic Media

SAVJETOVANJE SA ZAINTERESIRANOM JAVNOŠĆU O PRIJEDLOGU PREPORUKE ZA ZAŠTITU DJECE I SIGURNO KORIŠTENJE ELEKTRONIČKIH MEDIJA – skupno izvješće

Agencija za elektroničke medije provela je Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću o Prijedlogu Preporuka za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija.

U tijeku savjetovanja zaprimljeno je petnaest (15) primjedaba i prijedloga fizičkih osoba, institucija i pružatelja medijskih usluga.

Preporuke su izrađene prvenstveno radi provedbe Pravilnika o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, kako bi ponajprije pomoglo svim adresatima Pravilnika (pružatelji medijskih usluga televizije, radija, usluga na zahtjev i elektroničkih publikacija) u ispunjavanju propisanih obveza.

U dokumentu nisu razrađivane smjernice za kategorizaciju sadržaja s elementima koji su Zakonom o elektroničkim medijima ionako zabranjeni za emitiranje, poput poticanja, pogodovanja i širenja mržnje ili diskriminacije po bilo kojoj osnovi te veličanja ideja totalitarnih režima, kao i objavljivanje pornografije ili priloga koji vrijeđaju dostojanstvo čovjeka, jer se takvi medijski sadržaji procjenjuju prema zakonskim odredbama koje vrijede za takvu vrstu sadržaja. Cilj je Preporuka da služe ne samo kao koristan savjetodavan priručnik već i kao poticaj za daljnje rasprave, u kojima bi sudjelovali svi zainteresirani, od roditelja do medijskih djelatnika. Takve razgovore, radije nego unaprijed formulirane sudove i gotova rješenja, držimo nužnim kako bismo djeci i mladima pomogli da postanu odgovorni građani u sve više medijski i tehnički posredovanom i globaliziranom svijetu.

Ovom prilikom moramo istaknuti da Agencija za elektroničke medije ne može uređivati područja koja nisu u njenoj nadležnosti. Prijedlog Preporuke obuhvaća samo ona područja koja su uređena Zakonom o elektroničkim medijima i odnose se samo na one pružatelje medijskih usluga koje su u jurisdikciji Republike Hrvatske.

Tako kao primjer navodimo da mrežna usluga Youtube, temeljem odredaba Direktive o audiovizualnim medijskim uslugama i odredaba Zakona o elektroničkim medijima u ovom trenutku nije medij te ga stoga nije moguće regulirati. Prijedlog izmjene i dopune citirane Direktive obuhvaća i ove kanale, no ističemo da ni tada Youtube kao i druge video-sharing usluge neće biti u nadležnosti hrvatskog regulatora već regulatora u čijoj državi ima sjedište i to u okviru samoregulacije. Isto se odnosi i na uređivanje društvenih mreža poput Facebooka, Twitera i sl. kao i na propisivanje obveza poštivanja Zakonskih i podzakonskih akata izdavačima knjiga, video igara ili filmskih izdanja na DVD-ovima.

Što se, pak, tiče prijedloga za osnivanjem "Vijeća roditelja" Agencija nema zakonskih mogućnosti za osnivanje radnih tijela, pa i samo savjetodavnih, a osobito nema mogućnost utjecati na emitiranje programa pružatelja medijskih usluga budući da je odgovornost na pružatelju medijske usluge te se sukladno odredbama Zakona o elektroničkim medijima nadzor vrši *ex post*.

Na kraju ističemo da se tekst Preporuka temelji na rješenjima koja su u skladu s pozitivnim pravnim propisima te regulatornim ovlastima ovoga tijela.

Primjedbe i prijedlozi zaprimljeni u tijeku Savjetovanja nalaze se u nastavku:

Iva Maričić

Poštovani, majka sam troje djece (5, 2.5 godine i 7 mj) i srednjoškolski sam profesor. Zahvaljujem vam na velikom trudu oko pripreme ovog vrijednog dokumenta. Veliki je to pomak otkako je elektroničkih medija u Hrvatskoj. Dotaknute su mnoge vrlo važne teme i detaljno je razvojno-pedagoški razrađena svaka preporuka po temama. Vjerujem da će mnogima biti na korist. Smatram da bi tekst trebao sadržavati još neke preporuke: 1. Primjećujem da je u tekstu dosta zastupljeno područje televizije, ponešto radija i filma, ali vrlo malo Interneta. Video igre, literatura, kino projekcije, društvene mreže, Youtube i mnoge druge medijske platforme na kojima djeca i mladi često borave nisu dovoljno zastupljeni. Mi roditelji prepoznavamo ih kao sveobuhvatnu medijsku stvarnost za koju djecu moramo odgajati i za što su nam preporuke potrebne u ovom turbulentnom razvoju medija u kojem živimo. Bilo bi hvale vrijedno da su sve preporuke objedinjene na jednom mjestu, budući da to radite tako dobro. 2. Konkretnije evo samo nekih tema: - Preporuka kada djeca mogu otvarati e-poštu i profile na društvenim mrežama (uz dodatak da im u tome najbolje pomognu roditelji) - Preporuka kada je uputno djeci osigurati vlastiti kompjuter, tablet ili pametni telefon. 3. Tekst spominje edukatore pod kojim podrazumijeva medijske pedagoge, profesore hrvatskog jezika i sve koji će medijski opismenjavati djecu i mlade. No izostavljeni su oni djelatnici koji poučavaju svoje predmete, a koriste medije u svojoj nastavi. Smatram da bi i njima dobro došao savjet i preporuka što činiti, npr. - Preporuka o korištenju pametnih telefona u nastavi od strane učenika prema uzrastu i načinu korištenja. - Preporuka profesorima i nastavnicima o prijateljevanju i komuniciranju s učenicima putem Interneta, o osnivanju grupa učenika na društvenim mrežama i informiranju učenika na taj način i mogućim opasnostima. 4. U dijelu gdje stoji: „Novije teorije uporabe medija naglašavaju kako gledatelji nisu pasivni u konzumaciji medija nego ovisno o svojim karakteristikama i potrebama biraju one medijske sadržaje koji će ih zadovoljiti – primjerice, dijete koje je plašljivo preferirat će filmove u kojima likovi prevladavaju svoje strahove i pobjeđuju snažnije od sebe. Neki autori drže kako mladi koriste medije za samo-socijalizaciju tj. za identifikaciju kulture adolescenata, za učenje kako se suočavati s pojedinim životnim prilikama kao i za izgradnju vlastitog identiteta, a ne samo za zabavu i traženje uzbuđenja. „, fusnota za novije teorije je iz 1995. godine. 5. Možda bi stručnjaci mogli reći ponešto o opasnosti zračenja s obzirom na udaljenost od uređaja, npr. neki roditelji sasvim maloj djeci i dojenčadi pokraj uha stavljaju pametne telefone iz raznih razloga. Jedan od njih je puštanje tzv. „bijeke buke“ kako bi se dijete umirilo dok roditelj kupuje. 6. Preporuka o medijskom eksponiranju i objavljivanju fotografija i snimaka djece i mladih na društvenim mrežama od strane roditelja, odgojno-obrazovnih i drugih ustanova, rođendaonica, igraonica, disco klubova itd. – jer je evidentno da mnogi u tome nemaju pravu mjeru. 7. Preporuka kada je dijete sposobno pratiti 3D animacije. 8. Preporuka o uporabi slušalica – npr. je li primjereno dojenčetu puštati glazbu preko slušalica, odnosno u kojoj dobi je to primjereno. Koliko dugo je prihvatljivo ili nepoželjno na taj način slušati bilo koji sadržaj. 9. Preporuka o položaju tijela koji dijete treba zauzeti kako bi pratilo medijski sadržaj, koristilo kompjuter i drugo. I na to roditelji trebaju obratiti pažnju. 10. Upozorenje na medijsko nasilje roditelja prema vlastitoj djeci kada ih od najranije dobi prisiljavaju na gledanje medijskih sadržaja što je, prema mojem sudu, tabu u našem društvu. 11. Smatram kako bi bilo poželjno sastaviti tablice, i priložiti ih tekstu, pomoću kojih bi se moglo lakše snaći u preporukama sadržaja po dobi i temama. 12. Smatram da je sazrelo vrijeme za, kako je ovdje i navedeno: „usmjereni angažman roditelja“, stoga predlažem ovim putem Agenciji za elektroničke medije osnivanje Vijeća roditelja koje bi svojim roditeljskim kompetencijama aktivno sudjelovalo u izradi

ovakvih dokumenata i predlagalo korake kojima bi se poboljšala medijska pismenost našeg naroda. Takvo vijeće bilo bi aktivni pokretač pozitivnih promjena, moglo bi konkretnije utjecati na urednike i podsjećati ih da se pridržavaju zakona i danih preporuka. Inzistiram da Agencija razmotri način kako da roditelje učini aktivnim članovima, suradnicima i sukreatorima medijskog prostora u kojem živimo. 13. Također predlažem da Agencija utječe na medijske kuće na način da svi medijski sadržaji za djecu i mlade (knjige, DVD izdanja, CD-i, video igre itd.) na naslovnici sadrže oznaku primjerenosti dobi, baš kao što to imaju igračke. Kazališne predstave imaju oznaku, kino sale ih još uvijek nemaju – što je izrazito otežavajuće za roditelje. 14. Budući da u školi predajem vjeronauk, s tog aspekta željela bih da ovaj priručnik osim tjelesne, psihološke, socijalne i moralne komponente sadrži i onu duhovnu. Apeliram da se uvedu preinake u 3. Pregledu znanstvenih spoznaja, pod točkom 3.5. da se uvrsti i točka „Mediji, dijete i duhovni razvoj“. Djeca su krivim korištenjem medija u opasnosti da izgube „smisao života“ (Frankl - logoterapija) želeći sve više boraviti u virtualnoj stvarnosti, no također su u opasnosti da budu povrijeđeni u svojim „afektima, dubokim duhovnim osjećajima, bit će gubitak povjerenja, očaj, beznađe, bezizlaznost, negativizam, nesposobnost doživjeti Boga, nesposobnost osjetiti nečiju ljubav, hladnoća osjećaja i međuljudskih odnosa, zloća, mržnja, potreba za obranom, opravdanjem, bezvoljnost, prepuštenost sudbini.“ (Ivančić – hagioterapija). Budući da više od 80% učenika osnovnih i srednjih škola pohađa konfesionalni vjeronauk smatram da je ovdje važno i tu dimenziju istaknuti. Hvala unaprijed što ćete razmotriti i uvažiti ove moje savjete!

Sretna sam što se barem jedna medijska kuća oglasila po pitanju ovih Preporuka. Toliko o interesu medija za dobro djece. Pohvale RTL-u, no moram napomenuti kako je jasno da njima ne pogoduje napisano, budući da bi prema ovim uputama njihova cjelokupna uređivačka koncepcija morala biti dobro izmijenjena. Kako je moguće da se npr. danas Sumrak saga prikazuje u 14.40 h kada je ona neprimjerena za djecu ispod 12 godina? Treba li išta govoriti o Big brother najavama tijekom dana i samom konceptu te emisije i porukama koje upućuje svim gledateljima? Nadam se, isto tako, da nije samorazumljivo da javni servisi poput HRT-a, samim time što su javni, ne trebaju sudjelovati u ovakvim raspravama. Nadam se isto tako da neće smatrati samorazumljivim da se Preporuka ne moraju držati i oni. Zapravo je šteta što je ovaj dokument nazvan preporuke, jer se u istu poziciju stavljaju roditelji i medijske kuće s njihovim urednicima. Zakonskom obvezom trebalo bi bolje štititi djecu od medijskih utjecaja, a ne samo preporučivati im što da čine. Iz komentara RTL-a to je sada jasno vidljivo. Nadam se da će Agencija iznaći načina kako da ovim Preporukama doprije u širu javnost, s puno više angažmana nego je obavijestila javnost o ovoj javnoj raspravi. Predlažem da se Preporuke doniraju u pisanom obliku svim institucijama ove zemlje koje brinu za djecu, a koriste bilo koje medije. Npr. bolnice svojim malim bolesnicima, kako bi im olakšali boravak u bolnici, dozvoljavaju gledanje TV-a. No, primijetila sam da se to čini vrlo nekontrolirano i neupućeno, te se toj djeci radi veća šteta nego korist. Isto tako predlažem da se Preporuke u skraćenom obliku predstavljaju roditeljima preko patronažnih sestara koje ionako donose različite materijale roditeljima. Možda samo na jednom listu sažeti nekoliko uputa vezanih za korištenje medija za najmlađe, te "reklamu" da postoje Preporuke koje će roditelji moći i u drugim fazama razvoja njihova djeteta konzultirati. Tu su onda škole, odgojni domovi itd. Hvala vam unaprijed što ćete dati sve od sebe da ove, tako lijepo napisane preporuke, predstavite svima kojima bi mogle biti od koristi, na dobro djece zbog kojih se sve ovo i čini.

Jasmina Polančec

Slažem se sa svim napisanim u prethodnom komentaru od gđe. Ive Maričić te posebno podupirem ideju osnivanja vijeća roditelja u Agenciji za elektroničke medije. Smatram kako bi takvo jedno tijelo moglo mnogo učiniti da poboljša odnos medija prema našoj djeci, naravno ako bi imalo mogućnost praktičnog djelovanja, da ne bude samo zadovoljena forma. Kao roditeljima nije nam uopće lako danas ispravno odgajati našu djecu. Mediji nam pomažu, ali i uvelike odmažu u tome

Mirjana Spajić Buturac

Poštovani, kao prvo pohvalila bih trud oko prijedloga preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Slažem se i s komentarima gđe. Ive Maričić, posebno stavke 10, gdje govori o roditeljskom (vjerojatno nesvjesnom i nepromišljenom) izlaganju djece medijskim sadržajima. Smatram da je u našem društvu još uvijek nedovoljno osviješteno koliko je štetno prekomjerno izlaganje djece medijskim sadržajima, pogotovo u dobi od 0 do 3 godine. Iako u ovom dokumentu navodite da za djecu mlađu od dvije (2) godine preporučljivo je da ne gledaju televiziju i/ili druge medijske platforme ili da ih gledaju najviše petnaest minuta dnevno, smatram da bi taj dio s preporukama vezanim za izlaganje djece medijskim platformama trebalo malo više istaknuti, odnosno prikazati tabelarnim prikazom i sl. Također, podupirem ideju osnivanja Vijeća roditelja u Agenciji za elektroničke medije

Željka Blažetić

Poštovani, hvala na trudu oko izrade ovih preporuka. Nadam se da se ove preporuke neće izgubiti u bespuću pravilnika i zakona. Ipak, mediji su refleksija naše stvarnosti i društva i njihova prereguliranost neće spriječiti one loše utjecaje na djecu iz neposredne im okoline, iz obitelji i socijalnog okruženja. Mediji se razvijaju nelinearno i regulativa vrlo često zaostaje u definiranju načina kako upozoriti na neprimjeren sadržaj. Smatram da dokumenti kao ovaj mogu pomoći, ne kao prvotnalna točka, već kao referenca i kao način za osvješćivanje uloge medija u odrastanju djece.

Ivana Foretić

Poštovani, nakon nekoliko neuspjelih pokušaja komentiranja - poslala sam Vam E-mail s prijedlozima i nadam se da ćete ga uzeti u obzir. U potpunosti se slažem s gospođom Maričić, vrlo je opširno i detaljno izložila ono što je većini nas roditelja u interesu za rast i razvoj naše djece. No, od svega kao najveću dugoročnu potrebu vidim osnivanje Vijeća roditelja koje bi trajno vodilo brigu o temi ove rasprave. Vidim da postoje roditelji sa znanjem i iskustvom, te željom za poboljšanjem - zašto to ne iskoristiti za dobrobit društva? Još jednom zahvaljujem na trudu i nadam se uvažavanju na dobrobit svih! Srdačan pozdrav

budući da kroz Vaš sustav komentiranja danima ne uspijevam ostaviti svoj obol ovoj javnoj raspravi, šaljem vam ovu poruku i nadam se da ćete je uzeti u obzir. Registrirana sam korisnica, pa imate i moje podatke. Kao prvo, zahvaljujem što ste otvorili ovu temu i pokušali je, na dobro nas i naše djece učiniti učinkovitom i svrsishodnom. Majka sam troje djece u dobi od jedne, tri i pet godina. Iz prve ruke mogu uočiti neupitni utjecaj medija na rast i razvoj djece. Zato smatram da je ova tema prevažna i da se o njoj itekako treba više raspravljati i dublje uroniti u samu tematiku. Prvenstveno, voljela bih kad bi se o djeci razmišljalo kao ljudima sa sve tri razine osobnosti - duhom, dušom i tijelom. Često se dogodi da neurološka ili psihološka ispitivanja potisnu ono najdublje, iskonski čisto u djetetu - njegov duh. Neurološke znanosti i sama psihologija još su u istraživanju baze svakog čovjeka o kojoj ovise njih dvije i njihovo zdravlje. Predlažem tim stručnjaka logoterapije i hagioterapije za upotpunu utjecaja i samim time zaštite najmanjih u ovoj raspravi. Nadalje, voljela bih kad bi rasprava, tj. prijedlog malo "uhvatio korak" s galopirajućom sadašnjicom društvenih mreža koje uvelike utječu na razvoj i stavove mladih u našem društvu. Zabrinjavajuće je kako vješto i lako mladi ljudi ulaze kroz poluotvorena vrata neprimjerenim sadržajima svojoj dobi. U vrijeme kad se sve relativizira, apeliram na jasniji sustav, primjereniji i konstruktivniji. I za kraj - kao najveću potrebu vidim osnivanje Vijeća roditelja, koje bi kao tijelo stalno vodilo računa o ovako važnim stvarima na koje mi sasvim slučajno naletimo, jer je i ova javna rasprava (kao i mnoge prije nje) sve, samo ne - javna. Zahvaljujem što uzimate u obzir mišljenje svakog roditelja i što činimo što je u našoj moći da naša djeca od medija dobiju samo ono najbolje, sebi na izgradnju i rast.

Dubravka Buničić

Poštovani, prijedlog Preporuka je kvalitetan, detaljno razrađen i na tome Vam zahvaljujem. Pretpostavljam da je cilj ovoga savjetovanja usmjeren prema mogućnosti da se on još "dotjera" i da će se sugestije zainteresirane javnosti uvažiti. Već 23 godine radim u osnovnoj školi, učitelj sam

savjetnik i svjedok velikog utjecaja medija na učenike, a posebno na njihovu duhovnu dimenziju. Nakon mnogih rasprava i parlamenta s učenicima kao posljedice nekontroliranog korištenja različitih vrsta medija uočavam: očito nerazumijevanje ljubavi, gubitak nade i vjere u dobro i istinito, gubitak smisla za lijepo, zbunjenost i osjećaj izgubljenosti što nadilazi kategoriju moralnosti. Stoga predlažem da se u ovaj priručnik svakako uvrsti i kategorija duha (komponenta duhovnosti). Također predlažem da se dodaju preporuke o korištenju društvenih mreža i interneta. Podržavam prijedlog iz prethodnih komentara vezano za osnivanje Vijeća roditelja.

Udruga Glas roditelja za djecu – GROZD Kristina Pavlović, prof. – predsjednica udruge i stručni suradnici

Poštovani, kao stručni tim roditeljske udruge, i osobno kao roditelji, htjeli bismo dati svoj doprinos Prijedlogu preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. 1. Predlažemo kontinuirano praćenje i poboljšavanje ovog dokumenta s preporukama za zaštitu djece pri korištenju elektroničkih medija, te kontinuiranu mogućnost predlaganja i provedbe sve boljih rješenja, u interesu djece i njihovog zdravog razvoja. U tu svrhu podržavamo prijedlog osnivanja Vijeća roditelja u Agenciji za elektroničke medije. Također, zalažemo se općenito za bolju suradnju medija s roditeljima, da se omogućuje njihovo javljanje uredništvima medija i uzimaju u obzir njihova mišljenja, prijedlozi i prigovori. 2. Podržavamo prijedlog da svi medijski sadržaji za djecu i mlade (televizija, film, video igre, časopisi, knjige, kino projekcije, društvene mreže, Youtube i ostali internetski sadržaji, DVD-i, CD-i...) sadrže oznaku primjerenosti dobi, kao što to imaju npr. igračke. U procjenjivanju granične dobi moglo bi značajno pomoći Vijeće roditelja predloženo u prethodnoj točki. 3. Televizijski sadržaji neprimjereni za djecu ispod 12 godina ne bi se smjeli prikazivati prije npr. 22h tj. prije nego djeca te dobi idu spavati. Djeca su često tijekom dana sama kod kuće kada roditelji ne mogu kontrolirati što gledaju. 4. To isto trebalo bi također vrijediti i za REKLAME (najave) za te sadržaje, npr. filmove i serije – one se također ne bi smjele prikazivati tijekom dana. Naime, sada je upravo to uobičajeno, da se reklame za njima neprimjerene filmove i serije puštaju bilo kada tijekom dana kada djeca gledaju neke druge, primjerene sadržaje koje su im roditelji dozvolili gledati. Često upravo te reklame/najave sadrže najšokantnije i najgore moguće scene iz tih filmova i serija (scene nasilja, ubojstva, pornografije i sl.). 5. Predlažemo da se postojeći predloženi dokument skрати i sažme na ono najbitnije, jer se sada mnoge stvari nepotrebno ponavljaju i dokument je predug. Prevelikom opsežnošću dokumenta postoji opasnost da ga medijski urednici neće u cijelosti niti pročitati, a kamoli ga se onda i držati.

Lidija Kralj

Drago mi je vidjeti sa i Hrvatska radi korake naprijed u zaštiti djece, posebice kad je riječ o elektroničkim medijima. Primijetila sam da u dokumentu nedostaju dijelovi o prevenciji elektroničkoga nasilja i govora mržnje te o poticanju primjerene, odgovorne i sigurne uporabe interneta, računala i mobilnih tehnologija. Predlažem da pri dopunjavanju dokumenta navedenim područjima konzultirate ove aktivnosti, rezultate i dokumente : Projekt Pet za net <http://petzanet.hr> Kurikulum međupredmetne teme Uporaba IKT http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/06/Uporaba_IKT_svibanj_2016.pdf Kurikulum predmeta Informatika <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/06/Informatika-svibanj-2016.pdf> Nadalje predlažem da u daljnji rad na dokumentu uključite i učitelje različitih profila koji se bave i medijskom, informacijskom i digitalnom pismenošću, naime svi mi želimo osigurati sigurnije odrastanje djece. Što se tiče ocjenjivanja medijskih sadržaja, ne smije se zaboraviti niti na razne računalne sadržaje, od aplikacija do igri te bi bilo dobro da se sustav PEGI ocjenjivanja prevede i primjenjuje i u Hrvatskoj. Lidija Kralj, prof. u svoje osobno ime i ime udruge "Suradnici u učenju"

Jasena Knez Radolović

Pozdravljamo inicijativu Agencije za elektroničke medije da izradi Preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija kako bi i na ovaj način doprinijeli zaštiti najosjetljivije skupine korisnika elektroničkih medija, u čijem je odrastanju danas neizbježno susretanje s njima (što uz

kvalitetne smjernice i preporuke, nije nužno loše). Osvrnule bismo se na nekoliko propusta i nedostataka Preporuka koje su općenito detaljno i kvalitetno napisane i uglavnom obuhvaćaju sve medije i medijske sadržaje koji su potencijalno štetni po djecu, ukoliko se koriste neumjereno, nekritički i bez regulacije sadržaja koji su dostupni korisnicima. Sama kategorizacija sadržaja prema dobi, korištenjem klasifikacijskih oznaka nije nam sporna i generalno se slažemo sa sadržajima koji su klasificirani pojedinom oznakom. Međutim, smatramo nužnim da se unutar oznake sadržaja primjerenog djeci u dobi do 12 godina, uvede pod-klasifikacija koja će povesti računa o velikim razvojnim razlikama djece u pojedinoj dobi unutar raspona 0-12 godina. U samom se dokumentu na više mjesta ističe kako djeca, u različitoj dobi i razvojnim fazama, različito doživljavaju iste sadržaje i oni na njih različito utječu, a posebno su istaknute razvojne razlike u dobi djece koja sva spadaju u prvu kategoriju, onu oznake 12. Korisno bi bilo preuzeti model poput PEGI sustava ocjenjivanja sadržaja aplikacija i igara, koji dobnu skupinu djece do 12 godina dijeli u tri skupine - 3, 7 i 12 godina. Vjerujemo kako bi slična klasifikacija sadržaja unutar sada aktivne klasifikacijske oznake 12, bila korisna u definiranju (ne)štetnosti sadržaja najmlađe skupine korisnika elektroničkih medija. Vezano uz kategorizaciju sadržaja klasifikacijskim oznakama, potrebno bi bilo regulirati sadržaje koji se repriziraju ili najavljuju u neprimjereno doba dana i time krše vremenski okvir kad ih je dozvoljeno emitirati (reklame za nasilne sadržaje, reality showove, repriziranje sadržaja više klasifikacijske oznake u vremenskom terminu u kojem je preporučeno emitirati samo sadržaje s nižom klasifikacijskom oznakom i sl.) i potencijalno uznemiravaju djecu. Nadalje, osim što mislimo kako bi bilo izuzetno korisno roditeljima, da dječji sadržaji budu dodatno označeni preporukom podgrupe (po uzoru na PEGI sustav za klasificiranje računalnih aplikacija i igara), smatramo da se u terminima u kojima se emitiraju dječji sadržaji ne bi trebale emitirati reklamne poruke ili bi ih trebalo strogo ograničiti na početak i kraj bloka emisija namijenjenih djeci. Reklame su, unatoč preporukama i pravilnicima usmjerene djeci, nerijetko komuniciraju direktno s njima i koriste njihovu nezrelost da razluče stvarnost od fikcije, nemogućnost razlikovanja nerealno prikazanih svojstava reklamiranih proizvoda i stvarnosti. Nadalje, reklamne poruke koje djeci poručuju "skupi ih sve", potiču materijalizam i potrebu kolekcioniranja proizvoda koji se reklamiraju. Takve bi poruke trebalo ukloniti iz dječjeg termina. Iz navedenih razloga, a i zbog činjenice koja se spominje i u samom dokumentu, da "tek u dobi 11 - 12 godina djeca mogu prepoznati i razumjeti pravu svrhu postojanja oglašavanja i tržišnog komuniciranja. Još kasnije, negdje oko 13 - 14 godina djeca počinju shvaćati pojam tržišta, prodaje i zarade te počinju stjecati kritičnost prema namjeri i iskrenosti oglašavanja", smatramo kako bi reklamiranje u terminima koji su rezervirani za dječji program, reklamne poruke trebalo strože regulirati i ne usmjeravati prema djeci. U dijelu preporuka roditeljima, smatramo da bi u preporukama za roditelje trebalo staviti jači naglasak na štetnost korištenja bilo kakvih elektroničkih medija tijekom najranijeg djetinjstva. Vjerujemo kako je opća populacija roditelja minimalno ili uopće nije svjesna štetnosti korištenja elektroničkih medija koji se u ranoj dobi koriste za umirivanje djeteta, zabavljanje i "čuvanje" te bi štetnost takvih praksi bilo dobro dodatno naglasiti. Nedovoljno je naglašena i nužnost (korist) da se većina elektroničkih sadržaja koristi zajedno s djetetom (u dobi do 12 godina), kako bi se stvorile prilike za razgovor o viđenom i doživljenom, te prilike za razvoj kritičkog promišljanja djeteta i zajedničkog vrednovanja kvalitete viđenog. Sudjelovanje u razvoju medijske pismenosti djeteta, nerazdvojiva je komponenta odgovornog roditeljstva u 21. stoljeću i roditelji trebaju osvijestiti svoju ulogu u razvoju bazične medijske pismenosti djeteta, a ne prepustiti dijete elektroničkim sadržajima nekritički i bez promišljanja. Na kraju, preporuke bi svakako trebalo nadopuniti i sadržajem koji će se osvrnuti na prevenciju elektroničkog nasilja i govora mržnje na internetu te (osobito u dijelu preporuka roditeljima) poticanju odgoja djece u odgovorne korisnike internetskih alata i medija, računala i mobilnih tehnologija. Podržavamo prijedlog uvođenja sustava PEGI ocjenjivanja računalnih sadržaja koji je navela prof. Kralj.

Ružica Dodig, odgojitelj u učeničkom domu

Poštovani, zahvaljujemo vam na Prijedlogu preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Osobito su mi se svidjele vaše smjernice za klasifikaciju potencijalno štetnih audiovizualnih sadržaja za djecu i adolescente. Obzirom da kao odgojitelj radim i živim u učeničkom

domu sa 150 adolescenata, pronašla sam mnoge informacije korisnima. Zahvaljujem na trudu, no zamolila bih vas za pomoć odgojiteljima u učeničkim domovima iz slijedećih razloga:

1. Naši srednjoškolci žive u učeničkom domu najmanje 5 dana u tjednu a neki i 7 te nisu pod roditeljskim nadzorom.
2. Ovaj srednjoškolski uzrast uglavnom **ne gleda televizijske sadržaje** nego sami biraju svoje sadržaje na mobilnim uređajima (to znamo, jer nam je TV sala u učeničkom domu redovito prazna ili poluprazna. Velika većina prati medijske sadržaje uglavnom na mobitelu)
3. Srednjoškolci upotrebljavaju društvene mreže čiji se serveri ne nalaze u Hrvatskoj i svako nasilje koje se dogodi preko društvenih mreža teško se može pratiti preko hrvatske policije, jer policija nema pristup serverima.
4. Srednjoškolci prate digitalne sadržaje preko svojih mobilnih uređaja koji su privatno vlasništvo, te se postavlja pitanje koliko jedan odgojitelj koji nije roditelj može imati uvida u ono što jedan maloljetnik prati na svom uređaju.
5. Iako svaki učenički dom ima poneka interna pravila po pitanju mobilnih uređaja, srednjoškolci sve više idu na počinak s mobitelom, bude se s uređajem, preko njega gube dosta vremena zanemarujući školu, zdrave navike i na kraju normalan život.
6. Koliko jedan odgojitelj, može pratiti adolescenta u učeničkom domu, koji uglavnom umjesto televizijskih bira internet sadržaje. Ima li pravo odgojitelj imati uvida u ovakve sadržaje i na koji način?
7. Govoreći o medijskoj pismenosti u školama spomenuli ste profesore hrvatskog jezika kojima se nudi dodatno doškolovanje kako bi mogli biti kompetentni na ovom području.

Također smatram da je odgojiteljima u učeničkim domovima čak i potrebna medijska pismenost jer više provode vremena s ovom populacijom od profesora hrvatskog jezika i njihovih roditelja zajedno. Bila bih vam jako zahvalna ukoliko biste u vašim preporukama uvrstili i struku koja bi mogla progovoriti i o problematici učeničkih domova (kojih je u Hrvatskoj cca. 56), koja je uistinu specifična. Na taj način biste nam puno pomogli i olakšali u našem radu. Zahvaljujem na otvorenoj raspravi i vjerujem u vašu stručnu pomoć,

Ivana Bašić Dubravac

Pročitala sam vaše preporuke za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija. Naime, majka sam dvojice dječaka u dobi 5,5 godina i 2,5 godine i ova me se tema itekako tiče.

Kao prvo, čini mi se da su preporuke preopširno napisane i trebalo bi ih sažeti da bi bile lakše shvatljive i uspješno realizirane. Kao drugo, istaknula bih da se vrlo malo spominje Internet, a on obuhvaća vrlo široko područje i po mome mišljenju, najopasnije. Također ću vam slobodno priznati da vam malo i zamjeram, jer ste dokument objavili u baš nezgodno vrijeme; kraj je školske godine, Europsko prvenstvo u nogometu, kriza vlasti u našoj državi, godišnji odmori, čime su ljudi trenutno zaokupljeni. Ovim putem bih pohvalila gđu Ivu Maričić, koja predlaže Vijeće roditelja, jer su oni zaista kompetentni što se tiče ove teme i "graditelji" sigurne budućnosti svojoj djeci. Zahvaljujem svima koji su dali svoj trud, vrijeme i iskustvo za stvaranje ovog vrijednog dokumenta!

Sunčica Lukenda

S obzirom da se nisam u mogućnosti prijaviti na Vas sistem glasovanja odlučila sam pokušati na ovaj način doći do Vas. Hvala Vam što te omogućili javnu raspravu i glasovanje. Slažem se s gospođom Ivom koja je među prvima dala svoj glas i očito dublje istražila tematiku ove rasprave. Smatram kako bi roditelji trebali imati udio u medijima i kako bi se trebalo osnovati vijeće koje bi pomoglo djeci i mladima, a time i samim roditeljima pri odabiru programa na tv-u. Hvala još jedanput na Vašem trudu.

Pravobranitelj za djecu RH

Pravobraniteljica za djecu već se ranije uključila svojim primjedbama i prijedlozima u finalne korekcije Prijedloga „Preporuka za zaštitu djece i sigurno korištenje elektroničkih medija“, od kojih su mnogi prihvaćeni te su, u skladu s njima, neki dijelovi dopunjeni i konkretizirani. Primjerice, uvaženo je naš

prijedlog da se u preporukama upozori i na moguće rizike u vezi s animiranim filmovima za djecu, osobito zbog nasilja i neprimjerenog rječnika, da se u smjernicama za razvrstavanje sadržaja kategorizacijom obuhvate i sadržaji u kojima se pojavljuju seksualno eksplicitni razgovori, odnosno vulgarni opisi seksualnih iskustava i fantazija, da se detaljnije razrade smjernice za oglašavanje te da se dopune upute za urednike, roditelje i edukatore. Predložili smo da se, u skladu s Konvencijom o pravima djeteta, u tekstu koristi izraz djeca za sve osobe mlađe od 18 godina, umjesto izraza maloljetnici. To nije u cijelosti prihvaćeno te se u završnoj varijanti spominju djeca i adolescenti, što smatramo prihvatljivim. No, vrlo je važno da se u naslovu dokumenta koristi riječ djeca. Na početku želimo istaknuti vrijednost nastojanja Vijeća za elektroničke medije (VEM) da pripremi ovakav materijal te podsjetiti da je proteklih godina pravobraniteljica za djecu pozivala na potrebu stručnog dijaloga koji će pripomoći u razumijevanju ovih pitanja, kao i u praktičnom razvrstavanju medijskih sadržaja koji su potencijalno štetni za djecu. Osobitu vrijednost vidimo u nastojanju da se ovoj temi pristupi interdisciplinarno, pogotovo s obzirom na nedostatak takvoga pristupa u domaćoj literaturi. Takvih tekstova je zasad vrlo malo objavljeno na hrvatskom jeziku te se nadamo da će njihovo objavljivanje potaknuti bavljenje stručnjaka ovim pitanjima, kao i otvaranje novoga područja obrazovanja i stručnog usavršavanja medijskih djelatnika. U Preporukama vidimo ponajprije koristan priručnik za medijske djelatnike, no moguće je da će mu biti potrebna još neka pojašnjenja i konkretiziranje kako bi nakladnici i urednici predočene spoznaje i smjernice mogli bez teškoća doista primijeniti u praksi. Pohvalno je što se u njima nastojalo razraditi teme o štetnosti sadržaja koji prikazuju rizična ponašanja i konzumaciju sredstava ovisnosti te okultnih i paranormalnih sadržaja, a posebno pozdravljamo jasno određenje o štetnosti reality programa i potencijalnoj štetnosti sudjelovanja djece u talent show emisijama. Također je vrlo dobro uočena štetnost prikazivanja nasilnih borilačkih neolimpijskih sportova i potreba za kategorizacijom takvih sadržaja. U završnoj verziji ovoga dokumenta predložili bismo još nekoliko izmjena, koje navodimo u nastavku.

U poglavlju 5, na stranici 16, predlažemo izmijeniti i dopuniti 5. pasus koji se odnosi na televizijske najave, tako da glasi: Televizijske najave programa moraju biti primjerene vremenu emitiranja tih najava i ne smiju sadržavati scene za koje je vjerojatno da bi mogle ugroziti fizički, psihički ili moralni razvoj djece. Obrazloženje: Prethodna formulacija dva puta spominje vrijeme emitiranja, a ne objašnjava o kakvim je scenama riječ. Osim toga, prema aktualnom Pravilniku o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima sadržaje označene dobnom oznakom 12, za koje je vjerojatno da mogu naštetiti djeci, dopušteno je prikazivati u bilo koje vrijeme, te odredba „scene neprimjerene za vrijeme emitiranja“ nije dovoljno jasna. Pritužbe koje prima pravobraniteljica za djecu upućuju na to da su djeca često izložena neprimjerenim prizorima u najavama na televiziji, najčešće zastrašujućim prikazima nasilja i drugim uznemirujućim sadržajima. U podpoglavlju 5.8.1, na stranici 34, predlažemo izmijeniti i dopuniti 2. pasus tako da glasi: Oglašavanje određenih prehrambenih proizvoda i napitaka (posebice onih s povećanim udjelom šećera, masti i soli) može negativno utjecati na razvoj dječjih prehrambenih navika i ugroziti njihovo zdravlje. Stoga pružatelji medijskih usluga trebaju voditi računa o tome na koji način, u koje vrijeme i u kojim programima emitiraju takve oglase kako bi se umanjila izloženost djece takvom oglašavanju. O tome će Vijeće za elektroničke medije objaviti posebne smjernice. U oglašavanju takvih proizvoda u programima namijenjenima djeci ne smiju se koristiti poznate javne osobe ni popularni likovi iz animiranih i igranih filmova. U svakom oglašavanju koje je namijenjeno djeci ili u kojem se pojavljuju djeca i adolescenti, izbjegavat će se sve što bi moglo nauditi njihovim interesima imajući obzira prema njihovoj posebnoj osjetljivosti i podložnosti te im se ne smije prouzročiti moralna ili fizička šteta. Obrazloženje: Važno je napomenuti da je riječ o proizvodima koji nisu nužno nekvalitetni, ali koji mogu biti nezdravi za djecu te se ne preporučuje njihov pretjerani unos. Direktiva o audiovizualnim medijskim uslugama navodi da je riječ o hrani i napitcima pa to valja istaknuti i ovdje. Upravo su u tijeku izmjene Direktive (AVMSD) u kojima se ističe da, u vezi s time, posebnu pažnju treba obratiti na programe sa značajnim udjelom dječje publike. Smatramo da pružateljima medijskih usluga treba pomoći kako bi znali na koji način oglašavati te proizvode kako se ne bi poticala njihova neumjerena konzumacija i da se što je više moguće smanji izloženost djece takvom oglašavanju, pogotovo s obzirom na programe koje

djeca prate u velikom broju. U tom dijelu već dugo se očekuju smjernice Vijeća za elektroničke medije, čije je donošenje predviđeno još Zakonom o elektroničkim medijima iz 2009. godine. Smatramo da i te smjernice treba donijeti što prije. Također smatramo da je korisno ovdje ubaciti i uputu koja proizlazi iz članka 30. Zakona o elektroničkim medijima, a koja glasi: (1) U oglašavanju i teletrgovini namijenjenim maloljetnicima ili koje koriste maloljetnike, izbjegavat će se sve što bi moglo nauditi njihovim interesima imajući obzira prema njihovoj posebnoj osjetljivosti i podložnosti te se ne smije prouzročiti moralna ili fizička šteta maloljetnicima. Naime, neovisno o proizvodima koji se oglašavaju, oglašavanje u kojem se pojavljuju likovi djece (pri čemu mislimo na sve osobe mlađe od 18 godina), mogu imati pojačan utjecaj na djecu zbog povećane mogućnosti njihove identifikacije s tim likovima te o tome valja voditi računa. Na to upozoravaju i mnoge prijave koje prima pravobraniteljica za djecu. Predlažemo da se u istom podpoglavlju izmijeni i dopuni 3. pasus tako da glasi: Oglašavanje i svi oblici tržišnih komunikacija koji promoviraju klađenje i igre na sreću, te oglašavanje proizvoda ili usluga kojima se promiče kult tijela i ljepote te potiču stereotipi o tjelesnom izgledu ne smiju se emitirati tijekom dječjeg programa te najmanje 15 minuta prije početka ili po završetku dječjeg programa. Nije dopušteno oglašavanje koje potiče rodne, dobne ili rasne stereotipe i/ili diskriminaciju. Obrazloženje: Vjerojatno omaškom nije navedeno da se neprimjereni oglasi ne smiju emitirati ni unutar dječjeg programa. Međutim, apsolutno je neprihvatljivo i apsurdno ovim preporukama dopustiti oglašavanje u kojem se potiču rodni, dobni ili rasni stereotipi ili diskriminacija. Takvo oglašavanje zabranjeno je Zakonom o elektroničkim medijima, budući da je u članku 16. izričito navedeno da „Audiovizualne komercijalne komunikacije ne smiju: ... .. uključivati ili promicati bilo kakvu diskriminaciju na temelju spola, rase, etničkog podrijetla, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, dobi ili spolne orijentacije...“. Smatramo da je korisno i u ovim Preporukama istaknuti nedopuštenost takvih oglasa. Iskrena nam je želja da Preporuke Vijeća za elektroničke medije doista pripomognu boljem razumijevanju važnosti zaštite djece od potencijalno štetnih sadržaja u medijima, osobito među urednicima i nakladnicima elektroničkih medija, što je u ovom trenutku, čini nam se, najslabija točka u osiguranju ovoga dječjeg prava. Također vrijednim vidimo i napore da se odgovarajuće upute daju i roditeljima i odgojiteljima/nastavnicima, a s ciljem jačanja svijesti o važnosti medijskih prava djece, kao i stvaranja uvjeta za intenzivniji razvoj medijske pismenosti u društvu. Zato još jednom pozdravljamo ovu inicijativu Vijeća za elektroničke medije, uz poziv na doradu i dopunu predloženih Preporuka.

RTL Hrvatska d.o.o

Poštovani, Prije svega dopustite da vam se zahvalimo na trudu iskazanom u izradi vrlo kvalitetnog prijedloga Preporuka za koje smatramo da će predstavljati korisnu referentnu točku za cjelokupnu javnost, poglavito roditelje, a ujedno služiti i kao svojevrsan alat nakladnicima i medijskim djelatnicima. Kao glavnu, a gotovo i jedinu opću primjedbu na tekst ovdje bi istaknuli da se u opisima često koristi restriktivan i imperativan izričaj, što nije u skladu sa pojmom preporuka, kako se uostalom i sam dokument zove. Dodatno, uvažavajući obol svih suradnika na izradi dokumenta, a posebno uzimajući u obzir koliko je teško iznaći pravi balans unutar smjernica za klasifikaciju audiovizualnog sadržaja pojedine dobne kategorije, ipak treba ukazati kako se u opisima smjernicama često navode primjeri koji bi, ukoliko (pre)doslovno interpretirani i primijenjeni u medijski prostor linearnog televizijskog emitiranja, mogli dovesti do ograničavanja i sužavanja uredničke slobode u smislu planiranja programa. Na taj način bi ponovno „klasična“ televizija opet mogla biti pretjerano regulirana u odnosu na ostale, nelinearne načine konzumiranja audiovizualnih sadržaja, prije svega Internet koji postaje dominantni medij novih generacija.

Predlažemo sljedeće izmjene i dopune teksta Preporuka: Smjernice za razvrstavanja nasilnih i zastrašujućih sadržaja Kategorija 12 Umjesto „Sadržaji označeni ovom kategorijom ne smiju sadržavati scene izraženijeg tjelesnog i/ili psihičkog nasilnog ponašanja, poput jačeg i brutalnog udaranja, mučenja i patnji ljudi i životinja, detaljnijih prikaza i krupnih planova ratnih sukoba i stradanja i slično. Sadržaji označeni oznakom 12 ne smiju promicati ni poticati opasno ponašanje koje bi djeca mogla oponašati, osobito ne smiju veličati antisocijalna ponašanja i korištenje lako

dostupnog oružja“, predlažemo „Sadržaji označeni ovom kategorijom ne bi smjeli sadržavati scene izraženijeg tjelesnog i/ili psihičkog nasilnog ponašanja, poput jačeg i brutalnog udaranja, mučenja i patnji ljudi i životinja, detaljnijih prikaza i krupnih planova ratnih sukoba i stradanja i slično. Sadržaji označeni oznakom 12 ne bi smjeli promicati ni poticati opasno ponašanje koje bi djeca mogla oponašati, osobito ne smiju veličati antisocijalna ponašanja i korištenje lako dostupnog oružja.“ Umjesto „Audio i audiovizualni sadržaji označeni ovom kategorijom ne smiju sadržavati verbalno nasilje u obliku prijetnji koje su slikovite i opasne kao ni jako omalovažavanje i nazivanje pogrdnim imenima ni snažne seksualne psovke i aluzije osim u vrlo sporadičnom i blagom obliku koji nije namijenjen spolnom pobuđivanju gledatelja i kada je riječ o blagim psovkaama koje su način izražavanja, odnosno poštapalice“, predlažemo „Audio i audiovizualni sadržaji označeni ovom kategorijom ne bi trebali sadržavati verbalno nasilje u obliku prijetnji koje su slikovite i opasne kao ni jako omalovažavanje i nazivanje pogrdnim imenima ni snažne seksualne psovke i aluzije osim u vrlo sporadičnom i blagom obliku koji nije namijenjen spolnom pobuđivanju gledatelja i kada je riječ o blagim psovkaama koje su način izražavanja, odnosno poštapalice.“ Kategorija 18 Umjesto „Kategorijom 18 trebaju biti označeni i televizijski prijenosi borbi i programi koji donose snimke i isječke borbi neolimpijskih tzv. slobodnih borilačkih sportova u kojima je dopuštena veća količina nasilja i nesportskog ponašanja, dok bi u nelinearnim televizijskim platformama takvi prijenosi i programi morali imati tehničku zaštitu“, predlažemo „Kategorijom 15 ili 18 trebali bi biti označeni i televizijski prijenosi borbi i programi koji donose snimke i isječke borbi neolimpijskih tzv. slobodnih borilačkih sportova u kojima je dopuštena veća količina nasilja. Ukoliko bi navedeni sadržaji bili označeni kategorijom 15, isti ne bi smjeli biti emitirani prije 22 sata na linearnim televizijskim kanalima. U nelinearnim televizijskim platformama takvi prijenosi i programi morali imati tehničku zaštitu.“ Nagost Umjesto „Viđenje golog tijela odraslih može biti problematično za razvoj djeteta samo ako se pojavljuje u seksualiziranom kontekstu, to jest ako je erotizirano ili sugerira neku seksualnu aktivnost“, predlažemo „Viđenje golog tijela odraslih može biti izazvati reakciju kod djece samo ako se pojavljuje u seksualiziranom kontekstu, to jest ako je erotizirano ili sugerira neku seksualnu aktivnost.“ Smjernice za razvrstavanje seksualnih sadržaja Kategorija 12 Umjesto „Sadržaji u kojima postoji prikaz nagosti, ali izvan spolnog konteksta i bez prikazivanja spolnih organa. Nagovještaj seksualnog kontakta odraslih u fikcijskom programu, odnosno kratki i decentni prikaz (tijela su, primjerice, prekrivena plahtom) seksualne interakcije dviju odraslih osoba, također spada u ovu kategoriju“, predlažemo „Sadržaji u kojima postoji prikaz nagosti, ali izvan spolnog konteksta i bez prikazivanja spolnih organa. Nagovještaj seksualnog kontakta odraslih u fikcijskom programu, odnosno kratki i decentni prikaz (tijela su, primjerice, prekrivena plahtom) seksualne interakcije dviju odraslih osoba, također spada u ovu kategoriju, osim ukoliko kontekst, odnosno tematika audiovizualnog sadržaja ne opravdava prikazivanje i bez oznake (primjerice, romantične komedije).“ Smjernice za razvrstavanje sadržaja u kojima je prikazana uporaba cigareta, lijekova, alkohola i droga Kategorija 15 Umjesto „U fikcijskim programima označenima kategorijom 15 može se prikazati uporaba duhana i alkohola, kao i uzimanje droge i drugih opojnih sredstava, ali bez glorificiranja ili veličanja korištenja droge i drugih opojnih sredstava“, predlažemo „U programima označenima kategorijom 15 mogu se vidjeti i češći prikazi uporabe duhana i alkohola, kao i uzimanje droge i drugih opojnih sredstava, ali bez glorificiranja ili veličanja korištenja droge i drugih opojnih sredstava“ Smjernice za razvrstavanje sadržaja koji se bave klađenjem i kockanjem Umjesto „Oglašavanje i svi oblici tržišnih komunikacija koji promoviraju klađenje i igre na sreću ne smiju se emitirati unutar i neposredno prije i nakon dječjeg programa, najmanje 15 minuta prije početka ili po završetku toga programa“, predlažemo „Oglašavanje i svi oblici tržišnih komunikacija koji promoviraju klađenje i igre na sreću ne bi se trebali emitirati unutar i neposredno prije i nakon dječjeg programa, najmanje 15 minuta prije početka ili po završetku toga programa“ Reality emisije i programi za otkrivanje talenata Reality program Tekst o tzv. reality/docusoap/scripted reality emisijama vrlo jednostrano, negativno, a ponekad i jednostavno neistinito opisuje navedene emisije, primjerice navod „Prikazuju se osobe grupirane i smještene na određeno mjesto, a koje se međusobno ne poznaju i čije ponašanje se usmjerava i potiče kako bi izazvalo što više sukoba, neuobičajenih ponašanja, seksualiziranih ponašanja, svađa i ostalog što skandalizira javnost i izaziva zanimanje.“ Ovakva paušalna

generalizacija svih reality emisija po kojoj sve one idu za izazivanjem sukoba, razvrata i sl. nije prihvatljiva. Smatramo da bi tekst trebalo preraditi na način da naglasi da nije svaki reality program a priori nužno loš, negativan i štetan. U svakom slučaju predlažemo promjenu navedene rečenice da glasi „Prikazuju se osobe grupirane i smještene na određeno mjesto, a koje se često međusobno ne poznaju i čije ponašanje se povremeno usmjerava i potiče radi kreiranja sadržaja. U nekim slučajevima sadržaj takvih emisija može sadržavati sukobe između sudionika, neuobičajeno ponašanja, seksualizirano ponašanja, svađe i ostalo što skandalizira javnost i izaziva zanimanje.“ Jednako tako, tekst sadrži neke vrlo teško odredive smjernice poput „moralno upitnog ponašanja“ ili „poticanja na potencijalno štetno ponašanje“ koje bi trebalo promijeniti ili izbaciti iz teksta. Konačno, ne smije se smetnuti s uma da je nakladnik u mogućnosti post-produkcijskim zahvatima poput tzv. bipanja zvuka, odnosno tzv. bluranja slike u stanju ukloniti potencijalno štetne elemente iz sadržaja koji se emitira. Smjernice za razvrstavanje reality programa Kategorija 15 Umjesto „Reality program u kojem se prikazuju osobe koje se moralno upitno ponašaju, u kojima se prikazuje ili potiče na potencijalno štetno i neprimjereno ponašanje (poput fizičkog ili verbalnog nasilja, vulgarnog rječnika i prizora), vrijeđa ljudsko dostojanstvo i/ili se potiče na seksualne i/ili promiskuitetne aktivnosti i ponašanje ili potiče na upotrebu alkohola i/ili duhana, odnosno prikazuju osobe u alkoholiziranom stanju, treba biti prikazan u kasnijim vremenskim terminima i biti označen kategorijom 15“, predlažemo „Reality program u kojemu se prikazuje potencijalno štetno i neprimjereno ponašanje (poput fizičkog ili verbalnog nasilja, vulgarnog rječnika i prizora), vrijeđa ljudsko dostojanstvo i/ili prikazuju seksualne aktivnosti i/ili se potiče promiskuitetne aktivnosti i ponašanje ili potiče na upotrebu alkohola i/ili duhana, odnosno prikazuju osobe u alkoholiziranom stanju koje se neprimjereno ponašaju, treba biti prikazan u kasnijim vremenskim terminima i biti označen kategorijom 15“.

Nova TV d.d.

Prvo, zahvaljujemo na dijalogu koji ste otvorili i vjerujemo da ćemo dati svoj doprinos u međusobnoj suradnji u smjeru novih ideja, inicijativa i optimalnih rješenja u najboljem interesu za sve strane. Koliko razumijemo, ove smjernice bi trebale pomoći nakladnicima na kojima je odgovornost za emitirani program kao i za klasifikaciju audio i audiovizualnih sadržaja, jer su nakladnici obavezni prije emitiranja sami provjeriti sve sadržaje i klasificirati ih na odgovarajući način a sve u skladu sa ZEM-om i Pravilnikom o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima, uključivo u budućnosti i ove smjernice. 3.3. str. 9. Kako mediji utječu na djecu?

Izdvojena kultivacijska teorija prema kojoj mediji postupno oblikuju pogled na svijet jer ga prikazuju na određeni način-tako primjerice, prikazivanjem većinom negativnih događaja u medijima djeca mogu steći sliku svijeta kao opasnog i zlog. Ako bi se ova teza postavila kao jedan od kriterija, postavlja se pitanje a kakova je to dobra namjera i briga o dobrobiti djece ako im se događaji, stvarni život i slika svijeta općenito ili cenzuriraju ili prikazuju lažno u pozitivnom ozračju, bez nasilja, terorizma, izbjeglica, ratova, i svega onog što nas okružuje. Ne bi li televizija i drugi elektronički mediji ako već utječu na djecu trebali imati edukativnu funkciju da se djeca pripreme i senzibiliziraju na sve ono što ih čeka u životu? Nema li svako vrijeme u povijesti svoje probleme i stvarnost s kojom su se ljudi svake epohe trebali nositi i nije li bolje da se bude pripremljen. U ovom dijelu prihvaćamo da je dob maloljetnog djeteta bitna ali jednako tako upravo u odnosu na tu dobu, ključna je uloga roditelja u tome što će dijete gledati a ne medija.

Slijedom toga se na str.13. konstatira: „da izloženost agresivnim medijskim sadržajima, osobito u informativnom programu utječe na djetetovu percepciju sigurnosti svijeta i naravi ljudi. Tako djeca koja više gledaju audiovizualne sadržaje, osobito vijesti imaju dojam da je svijet opasnije mjesto i da postoji veća vjerojatnost da oni postaju žrtve nasilja nego što je to uistinu vjerojatno.“

Ne možemo se oteti dojmu da se iza prikazane „brige“ za djecu skrivaju neke „skrivenne“, „znanstveno ne utemeljene“ namjere jer se nitko nije znanstveno pozabavio tematikom psihičkih i/ili drugih mogućih problema i/ili problema sa suočavanjem sa stvarnošću svih prijašnjih generacija o kojima se nisu brinuli razne agencije, pravobranitelji i si. a koje su bile bez dobrih oznaka i kriterija, čak u

nastavnom programu od prvog do četvrtog razreda izloženi ratnim filmovima (Neretva, Sutjeska, Ne okreći se sine, Boško Buha, Kiklop, serijala: Salaš u malom ritu, Kapelski krijesovi i dr.), je li to imalo posljedice na sve malodobne generacije tog vremena ? Ovdje bi se trebali dotaknuti i književnosti koja dodatno pogoršava sliku o svijetu jer je svaki maloljetni čitatelj prepušten vlastitoj mašti i doživljavanju toga što čita.

Današnje generacije su neusporedivo naprednije od prethodnih i ne moguće ih je izolirati a mišljenja smo da izolacija i lažno prikazivanje i/ili puštanje da se u lažnoj slici svijeta oko sebe odrasta, u konačnici samo može loše odraziti na te ljude u budućnosti jer neće biti pripremljeni za izazove koji ih u životu očekuju.

Iz svega navedenog, slažemo se da je razumno i prihvatljivo shvaćanje da se kao kriterij za klasifikaciju štetnih sadržaja uzima dob djeteta jer je dob ta koja ukazuje na stupanj misaonog, emocionalnog i socijalnog razvoja djeteta ili mlade osobe te određuje stupanj djetetove potencijalne ranjivosti s obzirom na pojedine štetne učinke neprimjerenih sadržaja.

Osim naprijed navedenog, skrećemo pažnju na slijedeće:

- str. 27/28 - kako se kategoriziraju (a time i kada se objavljuju) oglasni sadržaji za igre na sreću?
- str. 30 - naglašava se potreba strože kategorizacije realitya kao i osiguranja psihološke procjene i pomoći djece sudionika talent show.ova
- str. 31 - unosi se preporuka oznake "glumljenog sadržaja"
- str. 32 - kult tijela i dječji programi - što to znači za napr. sprave za vježbanje i oglase istih?
- str. 32 zadnji pasus - a što je sa oglašavanjem napr. sredstava za mršavljenje?
- str. 34 nekvalitetni prehrambeni proizvodi i oglašavanje poznatim likovima ili likovima iz crtica
- str. 34 zadnji pasus - ovo je po nama najspornije, jer naglašava potrebu da pružatelj medijske usluge vrši ponovne i opetovane provjere štetnosti sadržaja

Slijedom svega navedenog, načelno gledano, držimo da je donošenje smjernica postupanja poželjno i potrebno. Međutim, korisnije bi bilo da se temeljem preporuka stručnjaka koji su sudjelovali u izradi ovog rada, pokušaju napraviti jasnije preporuke postupanja nakladnika, a pogotovo da se izbjegne upućivanje nakladnika na dodatne i opetovane provjere sa drugim tijelima.